

Gökçen ALPKAYA (2002), **Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi** (Ankara, Turhan Kitabevi, 225 s.)

Gökçen Alpkaya, kitaba yazdığı önsözde, bu çalışmayı "bir tür" doçentlik tezi olarak tasarladığını söylüyor. Ne yazık ki artık doçentlik ünvanını almak için bir tez yazılması istenmemektedir ancak pek çok akademisyen gibi Gökçen Alpkaya'nın da bir doçentlik tezi yazılmasını, artık yasal olarak zorunlu olmasa bile etik olarak gerekli gördüğü anlaşılıyor. Yazar Önsöz'de bu çalışmayı nasıl düşüncelerle gerçekleştirdiğini anlatırken, çalışmanın kendisi hakkında değil, bilime ve bilimsel çalışmaya ilişkin düşünceleri hakkında ipuçları vermektedir.

Kitabın içindekiler bölümüne baktığımızda, altı bölümden oluşan eserin ilk üç bölümünde, Eski Yugoslavya İçin Ceza Mahkemesi'nin (ITFY) kurulmasına kadar gelişen olaylar, kurucu statüsü ve işlemlerinin hukuksal değerinin ele alındığını görmekteyiz. Yazarın da belirttiği gibi, bu çalışma ITFY üzerine bir monografi niteliğindedir. Birincil kaynaklar olarak, Güvenlik Konseyi kararları, ITFY'nin kurucu ve düzenleyici belgeleri ve kararları kullanılmıştır. Bu niteliğiyle, kitap çapında ITFY'yi çözümlemeye girişen Türkçe yazılmış tek çalışmadır.

İlk iki bölümde, Mahkeme'nin ve uluslararası ceza hukukunun yanı sıra genel uluslararası hukuka ilişkin bazı tespitlere de rastlamaktayız ki bunlar bir kez daha sonuç bölümünde karşımıza çıkacaktır ve bize yazarın ITFY'yi incelerken, 1990 sonrasında uluslararası hukukun geçirdiği değişime ilişkin söyleyeceklerinin de olduğunu göstermektedir. Buna göre, uluslararası hukuk egemen ulus devletlerin kendi alanlarında var olmalarını düzenleyen bir kurallar bütün olmaktan çıkıp dünya hukuku olmaya doğru evrilirken, ITFY uluslararası ceza hukuku alanında özel bir önem taşımaktadır. Galip devletlerin mahkemesi olan Nürnberg ve Tokyo mahkemelerinden farklı olarak, tarihin ilk uluslararası ceza mahkemesi olarak değerlendirilmelidir (s. 7). Ayrıca yazarın, kullanılması gereken kavramlar üzerinde ciddi bir şekilde düşündüğü ve orijinal kavramı doğru bir şekilde karşılayamadığını düşündüğü noktalarda, var olan terimi kullanmak yerine aslını vererek açıklama yoluna gittiği görülmektedir. Örneğin Uluslararası Mahkemenin Üstyargılama Dairesi'ni "istinaf" sözcüğüyle karşılamak, farklılaştığı noktaları gözden kaçıracağı için kullanılmamaktadır. Ayrıca, bütün çalışma boyunca, uluslararası ceza hukuku konusundaki ilk uygulamayı oluşturan Nürnberg Mahkemesi ile farklı yönler belirtilerek, o zamandan bu yana geçen dönemde ortaya çıkan değişiklikler vurgulanmaktadır.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde yapısı ve yargılama yetkisi ele alınan ITFY, diğer uluslararası mahkemelerle hem benzerlikler hem de farklılıklar göstermektedir. Üç yargılama dairesi ve ikinci derece mahkemesi niteliğinde

olan Üstyargılama Dairesi bulunmaktadır. Daireler 16 süreklı bağımsız yargıç ile sayıları en fazla 9 olabilecek bağımsız *ad litem* yargıçlardan oluşur. Üstyargılama Dairesi, hem mahkum olanların bir üst mahkemede gözden geçirilmesi hakkını kullanmasını sağlar, hem de Dairelerin verdiği kararları gözden geçirerek içtihata birörneklıği ve istikrarı gözetir. *Ad litem* yargıç uygulaması, uluslararası mahkemelerde daha önce benzeri olmayan bir uygulama niteliğindedir. Bu yargıçlar bir tür havuz oluştururlar ve mahkeme öncesi prosedürleri tamamlanan davalarda, duruşma ve hüküm aşamalarına katılırlar. Üçüncü ana organ olan savcı ise, 1 Ocak 1991'den itibaren Eski Yugoslavya topraklarında işlenmiş olan ağır uluslararası insani hukuk ihlallerinden sorumlu olanları soruşturmakla görevlidir. 1997'den bu yana, üst düzey görevliler hakkında iddianame hazırlanması ve yeni iddianamelerin gizli tutulması şeklinde bir strateji izlendiğinden söz edilebilir.

Yargılama sürecinin aşamaları, sanık hakları ve savunma konuları da ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. ITFY de tıpkı Nürnberg Mahkemesi gibi bireysel cezai sorumluluk ilkesini kabul etmiştir. Yargı yetkisini gerçek kişiler üzerinde kullanır. Örgüt ya da grupları yargılamaz. Bu yönüyle Nürnberg'den farklıdır. Yargı yetkisi, hem yasadışı davranışı gerçekleştiren bireyi hem de fiziksel olarak katılmamakla birlikte emri veren ya da özendiren üstü de kapsar. Konu olarak ise, 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerini, savaş yasa ve geleneklerin ihlallerini, soykırım suçunu ve insanlığa karşı suçları yargılama yetkisine sahiptir. Soykırım hariç diğer suçlardan yargılama olabilmesi için silahlı bir çatışmanın varlığı gerekir. Yargılama süreci içinde özellikle sanıkların yakalanmasının önemli bir sorun oluşturduğu göze çarpmaktadır. Kanıtlar konusunda da Nürnberg'de olduğu gibi sunulmasında itham, kabul edilmesinde ise tahkik sistemi benimsenmiştir. Ceza ise hapis cezasıyla sınırlıdır.

Gökçen Alpkaya'nın çalışması, ITFY örneği üzerinden dönüşüm içindeki dünyayı, ulus devleti ve hukuku anlamak isteyen tüm okuyucular için son derece yararlı bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın anlatımıyla, "Güvenlik Konseyi'nin bir ad hoc uluslararası ceza mahkemesi kurması açıklanırken, bu konuda klasik yöntemlerle yapılacak bir antlaşmanın, çok uzun bir zaman gerektireceği ve böyle bir antlaşma yapılabilse bile belki de hiçbir zaman yürürlüğe giremeyeceği gerekçesi ileri sürülmüş ve bu gerekçe benimsenmişti. Devletlerin egemen eşitliğine dayalı bir uluslararası hukuk düzeninde ileri sürülmesi bile düşünülemez olan böyle bir gerekçenin bu denli yaygın bir biçimde kabulü, uluslararası hukuk düzenindeki dönüşümün sonucu olduğu gibi, açık bir göstergesidir de... Bu dönüşüme karşı, ulus devletlerin... yanı sıra, klasik uluslararası hukuka içkin olduğu varsayılan... bazı değerlerin savunucularının da direnç göstermesi şaşırtıcı değildir. Çünkü "adalet", "eşitlik",

"hukukun üstünlüğü", "demokrasi", "insan hakları" gibi bugüne kadar üzerinde az çok uzlaşılan bir içerik kazanan... kavramların geçerliliği tartışmalı hale gelmektedir" (s. 214).

Yrd. Doç. Dr. Funda Keskin, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.